

Bufferzone Groote Peel: geen enkele goede onderbouwing

De Groote Peel kenmerkt zich door tal van - modelmatige - onderzoeken over de effecten van vooral beregening op het Natura 2000-gebied. Geen enkele levert een goede en afdoende onderbouwing. Wel lijkt sprake van het voorzorgsbeginsel. Dus het compleet uitsluiten van onzekerheid.

De Groote Peel kreeg begin jaren negentig een beschermingszone van twee kilometer. Dit om het Natura 2000-gebied te beschermen tegen verdroging, onder andere door beregening. De bufferzone is veel groter dan die rond de naastgelegen Deurnsche Peel en Mariapeel (500 meter). De buffer rond de Groote Peel lijkt uit te gaan van volledige uitsluiting van de kans op verdroging.

We beginnen bijna 15 jaar geleden. Provincie Noord-Brabant liet Deltares (2013) een second opinion uitvoeren om het onderzoek van De Wilde en Van der Wal (2012) te beoordelen. Zij gingen uit van het meest extreme scenario door beregening. Het onderzoek blijkt onvoldoende onderbouwd voor een betrouwbare voorspelling van de hydrologische effecten. Het gaat hierbij om de hoeveelheid onttrokken grondwater voor beregening en duur en diepte van de onttrekkingen.

MODEL ONNAUWKEURIG

Een jaar later volgde Passende Beoordeling beregeningsbeleid Noord-Brabant door bureau Waardenburg. Agrifacts kreeg dit onderzoek van waterschap Aa en Maas. Het bureau keek naar effecten van beregening en beschermingszones rond Natura 2000-gebieden, ditmaal onderzocht door Van der Wal (2014) en Runhaar/Smolders (2014). Beide onderzoeken gingen uit van een ruime veiligheidsmarge. De hydrologische veranderingen binnen de Natura 2000-gebieden zijn daarvoor verwaarloosbaar. 'Een grotere bescherming wordt geboden dan vanuit habitattypen wellicht noodzakelijk is', stelde bureau Waardenburg.

Het model blijkt onnauwkeurig. De toename van de hoeveelheid grondwater die boeren onttrekken, is onduidelijk. Elk perceel op zandgrond bij droogte zou worden beregend, maar een agrarisch ondernemer maakt een afweging of hij wel of niet gaat berege-

nen. Bovendien zal niet elke boer een beregeningsinstallatie aanschaffen.

BEHEERPLAN EN RECHTSAAK

Enkele jaren later stelde RVO het beheerplan Groote Peel op. Grondwaterwinning rond de Peel draagt bij aan verdroging. Dit zou volgens het beheerplan in geen verhouding staan tot het grotere positieve effect door herstel van het interne watersysteem. Conclusie: herstel van hoogveen is goed mogelijk, maar dan wel in combinatie met de huidige hoeveelheid grondwateronttrekking.

Eind 2018 - een droog jaar - volgde een rechtszaak over de Peelvenen. Onderwerp: vrijstelling bestaand gebruik beregening uit grondwater in de beschermingszones. De rechtbank droeg provincies Noord-Brabant en Limburg op een nieuw besluit te nemen. Het vrijstellingsbesluit is onduidelijk. Ook houdt het geen rekening met effecten van beregening in een extreem

droog jaar. In beroep bij Raad van State (RvS) bleef de uitspraak staan.

ONGESCHIKT VOOR GEBRUIK

Weer enkele jaren later stelden Witteveen + Bos (Deurnsche Peel en Mariapeel) en Artesia (Groote Peel, beide uit 2021) modelstudies op naar het effect van beregening. Deltares beoordeelde deze in een memo. Deze is door Agrifacts opgevraagd.

Volgens Deltares heeft beregening een effect, maar is dit niet uit te drukken in exacte getallen. Modelresultaten zijn onzeker. Die onzekerheden zijn er ook over de berekende effecten. Goede analyse van de beregeningspraktijk ontbreekt. De grootste kritiekpunten gaan over slootpeil, concentratie van jaarlijkse beregening en de bergingscoëfficiënten, waarvan de effecten nauwelijks zijn geanalyseerd. Weerstand in de bodem zijn hierbij erg bepalend.

Verder is de waterhuishouding rond de Peelvenen (stuwtes, peilgestuurde drainage) niet meegenomen en is het effect van de aangelegde kwelchermen niet onderzocht. Beregening beïnvloedt het grondwaterpeil in de Peelvenen. Maar: beide onderzoeken zijn ongeschikt voor gebruik bij een passende beoordeling.

Deltares maakt daarnaast nog enkele belangrijke opmerkingen: aanname is dat in een zeer droge zomer de grondwaterstanden zodanig uitzakken, dat er nauwelijks geschikte omstandigheden voor hoogveengroei ontstaan. Ongeacht

de maatregelen ten behoeve van hoogveengroei/herstel.

Verder is een model een versimpeling van de werkelijkheid. Een hulpmiddel om de gevolgen van ingrepen te beoordelen. Exacte getallen moeten dan ook met uiterste voorzichtigheid worden gebruikt.

Tenslotte noemt Deltares het 'bijzonder' dat de uitspraak van de RvS vermeldt dat het onderzoek moet worden uitgevoerd met behulp van 'bestaande modellen'. Maar eerst moet worden bekeken of deze modellen daarvoor wel geschikt zijn.

Hydroloog Jan van Bakel zet ook grote vraagtekens bij beide modelstudies. Zo zijn onder andere de maatregelen voor verhoging van de grondwaterstand niet meegenomen. De aandacht ligt te veel op recente droge jaren. De in de berekeningen gebruikte beregeningshoeveelheden zijn niet gebaseerd op de daadwerkelijke hoeveelheid. En de criteria voor hoogveengroei houden geen rekening met klimaatverandering, stikstofdepositie en grondwateraanrijking.

GEEN EXACTE GETALLEN

Deltares maakte in 2021 een passende beoordeling beregening Peelvenen. Volgens de modelberekeningen heeft beregening in de bufferzones en daarbuiten een verlagend effect op de grondwaterstand in de venen. Ook zorgt ontwatering in de omgeving voor verlaging. Diepe, regionaal verspreide,

Geen actief hoogveen

Volgens het beheerplan heeft de Groote Peel geen actief hoogveen, maar wel herstellend hoogveen. Voor de meeste habitattypen geldt behoud voor oppervlakte en kwaliteit. Doelstelling in de Groote Peel is kwaliteitsverbetering van herstellend hoogveen.

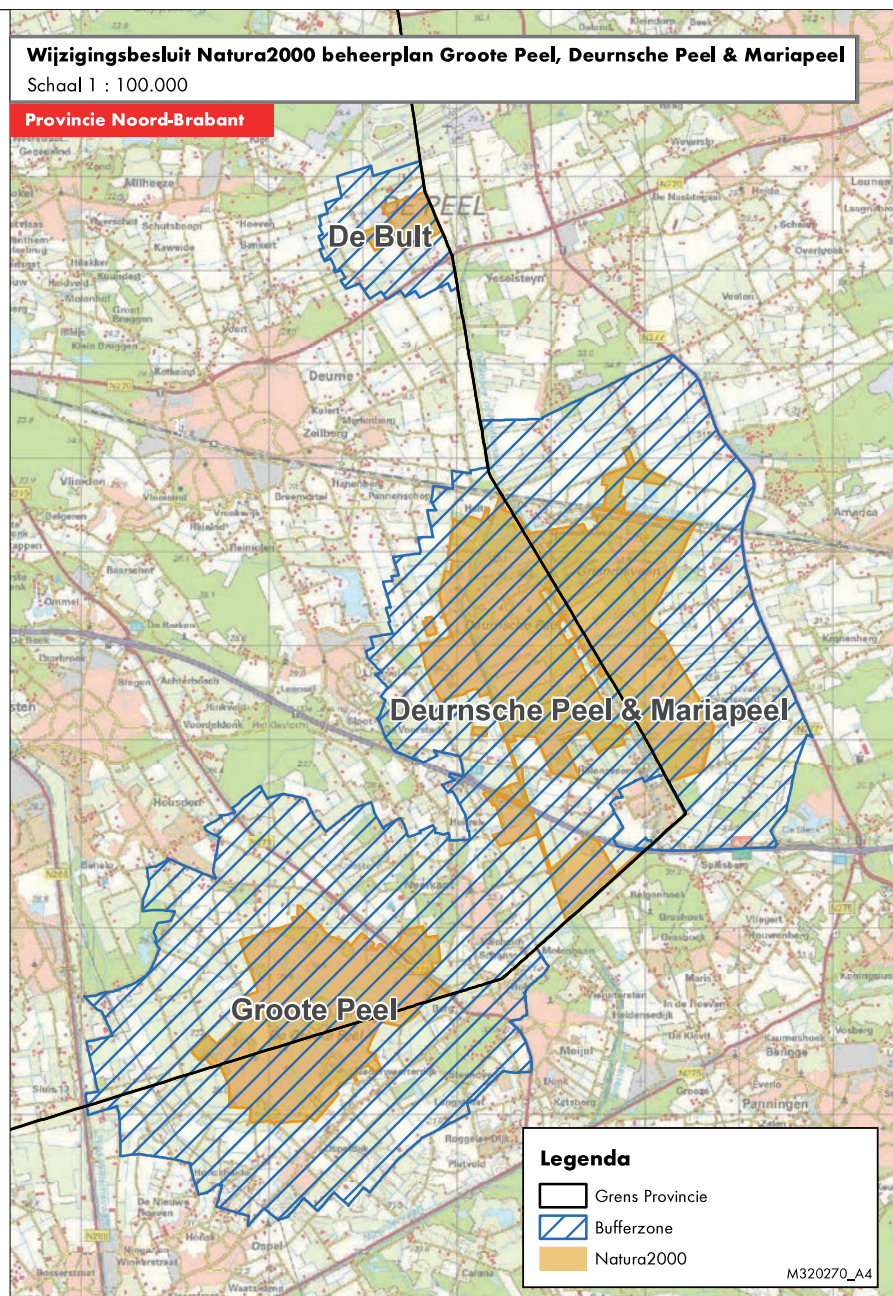
Waterwinning Ospel

WML (Waterleiding Maatschappij Limburg) onttrekt jaarlijks circa 1,9 miljoen kuub grondwater in Ospel. De winning ligt net ten zuiden van de Groote Peel, op de rand van de bufferzone.

De Zuidelijke Rekenkamer stelt dat vanwege het grote belang van water voor de Peelvenen het opvallend is dat een grote drinkwaterwinning dichtbij de Groote Peel niet is meegenomen in de analyse. De waterwinning heeft een vergunning op basis van de toenmalige Natuurbeschermingswet. Deze vergunning is niet opnieuw getoetst in het beheerplan. WML pompt het water op uit een diepgelegen slenk, die is afgedekt door een zeer ondoorlatende laag klei. Andere drinkwaterwinningen liggen op dusdanige afstand dat effecten uitgesloten zijn, zo wordt gesteld.

Sommige veenmossen ontwikkelen zich wel in de Groote Peel, maar tot hoogveen komt het niet.

Kaart Bufferzone Groote Peel en Deurnsche Peel en Mariapeel. Bron: Provincie Noord-Brabant.

Bronnen:

- Herziening van het beregeningsbeleid van Brabant (2013)
- Deltares, Second Opinion rapport Grondwaterberegening en Natura 2000 (2013)
- Bureau Waardenburg, Passende Beoordeling beregeningsbeleid Noord-Brabant (2014)
- Natura 2000-beheerplan Groote Peel, Deurnsche Peel & Mariapeel (2017)
- Deltares, Review/beoordeling modelstudies Witteveen+Bos en Artesia voor de Peelvenen (2021)
- Deltares, Passende beoordeling beregening Peelvenen (2021)
- Zuidelijke Rekenkamer Natuurdoelstellingen Peelvenen (2022)
- Deltares, Effectiviteit van bufferzones voor grondwaterstandsverhoging in grondwaterafhankelijke natuurgebieden op de zandgronden (2023)
- Van Bakel, Hydrologische analyse van onderbouwing van effecten van beregening rondom de Peelvenen (2023)

onderzoek Effectiviteit bufferzones zijn niet geschikt om te vertalen naar een individueel natuurgebied.

LOKALE STUDIE

Perry de Louw van Deltares, betrokken bij het onderzoek uit 2023, stelt dat voor hoogveengebieden aanpassing van de ontwatering rondom het natuurgebied heel effectief is om het natuurgebied te vernatten. “Belangrijkste oorzaak van verdroging is de intensieve ontwatering rondom het natuurgebied. Hoe dichter bij het gebied de maatregelen worden genomen, hoe effectiever.”

Volgens De Louw hangt het van de opbouw van de ondergrond en de doorlatendheden af hoe groot de zones moeten zijn voor vernattingsmaatregelen. “Ik denk dat bij de Peel deze zones groter zouden moeten zijn dan gemiddeld. Daar zou een lokale studie meer informatie over moeten geven.”

Inmiddels is het voorjaar 2026. Een nieuwe hydrologische analyse, in opdracht van waterschap Aa en Maas, staat op het punt van verschijnen. Mogelijk biedt deze meer soelaas dan de modelmatige ‘werkelijkheden’. ■

grondwaterwinningen hebben een negatief effect. De modellen zijn niet geschikt om de verlaging in exacte getallen uit te drukken.

Volgens Deltares zorgt onttrekking voor beregening voor verlies van voor natuur beschikbaar grondwater. Meetgegevens laten wel zien dat er door vernattingsmaatregelen een toename is van veenmos.

Er is - redelijk - wetenschappelijk inzicht dat grondwateronttrekking voor beregening rond de Peelvenen bijdraagt aan de negatieve effecten.

EFFECTIVITEIT BUFFERZONES

Tenslotte presenteert Deltares in 2023 het rapport Effectiviteit bufferzones. Dit om te bekijken of bufferzones rondom droogtegevoelige

natuurgebieden bij zandgronden in Nederland zorgen voor een grondwaterstandsverhoging.

De zones zijn geschikt voor ontwateringsmaatregelen. Ze werken minder goed voor het verlagen van grondwateronttrekkingen. Het effect van de maatregelen neemt toe, naarmate de bufferzones groter zijn. Dit effect wordt bij toenemende buffergrootte wel steeds kleiner.

Het maximale effect wordt bereikt bij een bufferzone van 2000 meter. In alle provincies (behalve Drenthe) levert een zone van 500 meter meer dan 80 procent van het maximale effect. Om het laatste (veel kleinere) resultaat te halen, is dus een veel grotere inspanning nodig.

Maar: de modelresultaten van het